

PARKOWY KRAJOBRAZ KRAKOWA – DRZEMIĄCY POTENCJAŁ

PARK LANDSCAPE OF KRAKOW – LATENT POTENTIAL

Anna Staniewska
Dr inż. arch.

Politechnika Krakowska
Wydział Architektury
Instytut Architektury Krajobrazu
Pracownia Podstaw Kulturowych Architektury Krajobrazu

STRESZCZENIE

Artykuł prezentuje lokalizacje i programy użytkowe oraz wybrane wnioski z badań społecznych dotyczących projektów parków publicznych dla Krakowa wykonywanych w ramach zajęć dydaktycznych przez studentów kierunku „Architektura krajobrazu” w Instytucie Architektury Krajobrazu Politechniki Krakowskiej. Doświadczenia z programu nauczania projektowania partycypacyjnego zostają przedstawione na tle zapisów dokumentów strategicznych Krakowa dotyczących systemu zieleni oraz trendów europejskich w tym zakresie.

Słowa kluczowe: park publiczny, system zieleni miasta, partycypacja w projektowaniu.

ABSTRACT

The article presents results of participatory planning experience in favour of public park creation. Landscape architecture students in Krakow design a public park during their course of studies taking into account the outcomes of social research, which they carry out during an introductory semester social communication lab. The article presents park locations, their functional programmes and selected conclusions from the research. Broadest background are strategic documents concerning the greenery system in Krakow and universal tendencies in this field.

Key words: public park, greenery system, participative design.

WSTĘP

Od ponad 10 lat w Pracowni Podstaw Kulturowych Architektury Krajobrazu studenci w ramach ćwiczeń kursowych z przedmiotu projektowanie zintegrowane na 5 semestrze studiów wykonują projekt parku publicznego. Projekty te poprzedzone są badaniami potrzeb przyszłych potencjalnych użytkowników prowadzonymi w ramach przedmiotu komunikacja społeczna. Ze względu na prowadzenie badań społecznych wśród realnych interesariuszy, co roku projekt dotyczy innego miejsca w Krakowie lub jego okolicy. Tym samym, od momentu uruchomienia kierunku architektura krajobrazu na Wydziale Architektury Politechniki Krakowskiej i opracowania programu studiów uwzględniającego w toku nauczania problematykę komunikacji społecznej i projektowania partycypacyjnego¹ zebrano pokaźny dorobek projektów biorących pod uwagę konkretne potrzeby przestrzenne i społeczne. Od 2002 roku studenci zaprojektowali 14 parków, z czego 9 w granicach administracyjnych Krakowa (Ryc.1). Artykuł prezentuje lokalizacje parków, zakres ich programów użytkowych oraz wybrane wnioski z badań społecznych na tle zapisów dokumentów strategicznych Krakowa dotyczących systemu zieleni oraz obecnych trendów w tym zakresie. Szczególne znaczenia ma tu obowiązujące Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Krakowa z 2003 roku oraz aktualnie przygotowywane nowe studium, które obecnie (marzec 2014) znajduje się na etapie zgłaszania możliwych uwag do projektu.

STUDENCKIE PROJEKTY PARKÓW DLA KRAKOWA

Tab. 1. Parki zaprojektowane dla Krakowa przez studentów architektury krajobrazu. Źródło: oprac. własne
Table 1. Parks for Krakow designed by landscape architecture students. Source: author's own

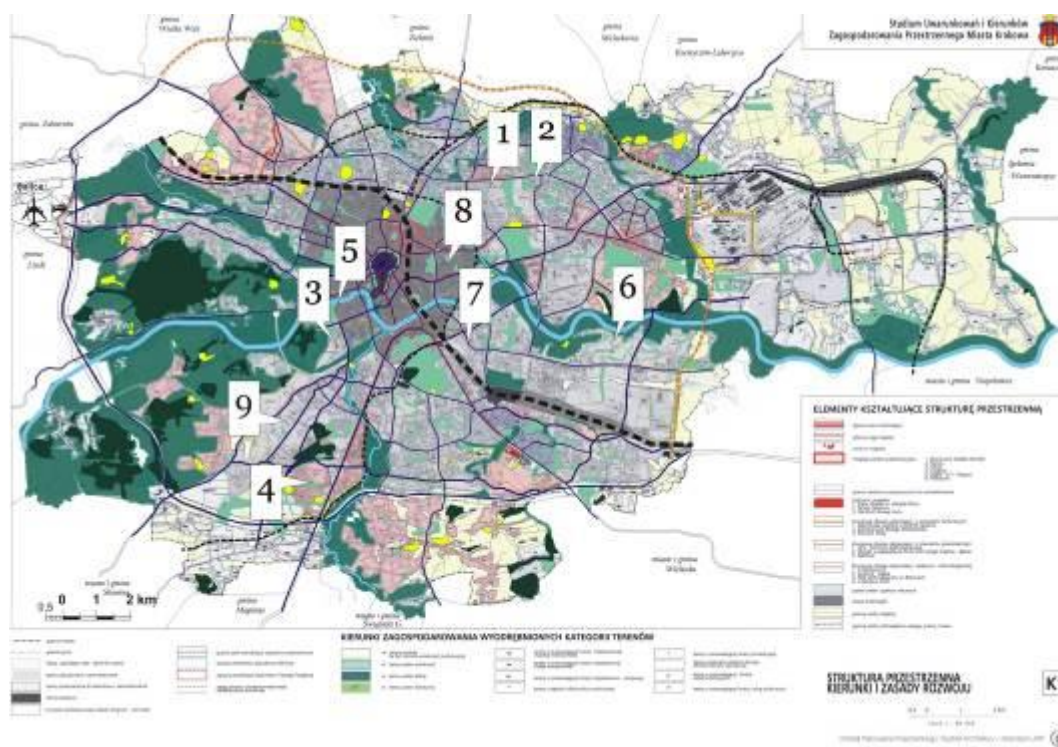
	Rok /Year	Nazwa parku/ Park's name	Powierzchnia / Area [ha]
1.	2002	OTOCZENIE LICEUM XX. PIJARÓW/Park for secondary school	2
2.	2003	OTOCZENIE AKADEMIKÓW PK/ Surrounding of the student dormitories	2,7
3.	2006	PRZEDPOLE ZAKRZÓWKA/ Foreground of the Zakrzówek Quarry	13
4.	2007	KLINY, PARK MAĆKA I DOROTY/ Park at Kliny Borkowskie district	8,5
5.	2008	CZĘŚĆ SENSORYCZNA, PARK DĘBNICKI/ Sensory garden – extension of the Dębnicki Park	1,8
6.	2009	PARK PRZY GOLIKÓWCE / Park at Golikówka street	1,5
7.	2010	PARK PRZY STAWIE PŁASZOWSKIM / Park around the Płaszowski Lake	13,9
8.	2011	PARK PRZY SĄDACH / Park at the Law Courts	2,2
9.	2013	PARK PRZ STAWACH - SZUWAROWA/ Park at the ponds at Szuwarowa street	6

Wybór lokalizacji

Zespół prowadzących zajęcia dokonuje wyboru tematu corocznie wczesną wiosną tak, aby projekt mógł być poprzedzony semestrem badań przedprojektowych obejmujących analizę sytuacji zastanej, w tym także społecznej, oraz badania społeczne wśród zidenty-

¹ Szerzej na ten temat pisze K. Pawłowska, omawiając dokładnie założenia i sposoby wdrożenia projektowania partycypacyjnego w ramach kierunku architektura krajobrazu na WAPK, K. Pawłowska, A. Staniewska, *Partycypacja społeczna dla architektów*, [w:] *Planowanie przestrzenne - szanse i zagrożenia społeczno-środowiskowe*. Red. S. Kozłowski, P. Legutko-Kobus, (wydawnictwo po konferencji międzynarodowej w ramach projektu: Współpraca uniwersytetów wspierająca rozwój regionów – lwowskiego i lubelskiego, KUL, 15-16 marca 2007), Lublin 2007, str.167-180

fikowanych wcześniej interesariuszy. Na wybór tematu ma wpływ kilka czynników. Decydująca jest realna potrzeba zaistnienia w danym miejscu publicznego terenu zieleni urządzonej. Istotna jest powierzchnia obszaru (nadająca się do odpowiednio szczegółowego opracowania) oraz istniejące zagospodarowanie terenu (stwarzające okazję do twórczej ingerencji projektowej i pozwalające zrealizować program dydaktyczny), a także status własnościowy (preferowane są tereny miejskie i skarbu państwa). Dotychczas zaprojektowane parki (tab. 1) większości znajdują się na peryferiach miasta, w sąsiedztwie osiedli mieszkaniowych (ponad połowa z nich to osiedla powstałe po 1990 roku o wysokiej intensywności zabudowy). Są to zdecydowanie projekty parków o charakterze dzielnicowym, które dla możliwie największej liczby przyszłych użytkowników będą dostępne w czasie dojścia pieszo od 10 do 20 minut. Pięciokrotnie parki projektowano na terenach niezagospodarowanych, użytkowanych rekreacyjnie, w sposób spontaniczny. W jednym przypadku przeprojektowano istniejący układ parkowy, a w jednym zaprojektowano rozbudowę istniejącego parku o nowy fragment. Jeden park był ogrodem szkoły, jeden stanowił otoczenie akademików, a jeden otoczenie gmachu użyteczności publicznej (sądy).

Ryc. 1. Lokalizacja parków zaprojektowanych w ciągu ostatnich lat w Krakowie nałożona na planszę *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego* z 2003 roku (K1 – kierunki i zasady rozwoju). Podkreślony system zieleni miasta, numeracja odpowiada numeracji Tabeli 1., Źródło: oprac. A. Staniewska na planszy dostępnej poprzez: http://www.bip.krakow.pl/_inc/rada/uchwaly/show_pdf.php?id=51020

Fig. 1. Location of public parks designed by students in Kraków marked on the drawing of the *The Study of Local Preconditions and Directions of Spatial Development* (Map K1 – directions and guidelines of the development). Highlighted system of the greenery, numbers indicating locations are the same as in the Table 1., Source: Author's drawing on the official plans accessible at: http://www.bip.krakow.pl/_inc/rada/uchwaly/show_pdf.php?id=51020

Zakres i sposoby opracowania

Tereny wybierane jako tematy projektu parku publicznego obejmowały zwykle powierzchnię od 1,5 ha do aż 13 ha (por. Tab.1). Każdy indywidualny projekt studencki składa się z planu zagospodarowania terenu w postaci kompozycji parkowej w skali 1:500 (ewentualnie 1:1000) przedstawionej na rzucie oraz w widoku z lotu ptaka (ujęcie

aksonometryczne lub perspektywiczne) i uzupełnionej o co najmniej jeden charakterystyczny przekrój przez projektowany teren. Rozwinięciem koncepcji są szczegółowe projekty pawilonów parkowych (np. altan i innych niewielkich obiektów, takich jak mostki) w skali 1:50 lub 1:100, fragmentu ogrodowego pokazującego umiejętność projektowania kompozycji roślinnych w zgodzie konkretnymi danymi warunkami siedliskowymi (wycinek w skali 1:200 lub 1:100) oraz projekty elementów małej architektury (ogrodzenia, ławek, oświetlenia, urządzeń do zabawy dla dzieci) w skali 1:20 lub 1:10. Każdy z tych elementów opracowywany jest w postaci kompletu rysunków technicznych. Całości towarzyszą ujęcia perspektywiczne z poziomu oczu człowieka, przedstawiające poszczególne charakterystyczne elementy projektu oraz aksonometrie w 2 wybranych porach roku pokazujące zmianę kolorystyki opracowanej uprzednio kompozycji roślinnej. Od 3 lat studenci prezentują projekt zebrany na 4 planszach formatu 100x70 cm (Ryc.2), które umożliwiają prezentację projektów na wystawach, które są organizowane po zakończeniu semestru. Części rysunkowej towarzyszy opis.

Ryc. 2. Plansza projektowa, park przy ul. Szuwarowej, Źródło: projekt stud. Marty Hajdy, 5 sem. AK

Fig. 2. Design poster, park at the ponds at Szuwarowa street, Source: design by Marta Hajda, 5th semester landscape architecture student

Funkcje

Parki publiczne to obszary urządzonej zieleni w miastach spełniające określone podstawowe kryteria związane ich funkcjonowaniem². W Krakowie istnieją obecnie 43 parki miejskie o łącznej powierzchni około 390 ha³, którymi zawiaduje Zarząd Gospodarki Ko-

² Szeroko o definicję, genezę i typologię miejskich parków publicznych przedstawia A. Zachariasz, w: *Zieleń jako współczesny czynnik miastotwórczy ze szczególnym uwzględnieniem roli parków publicznych*. Kraków 2006

³ Dane za *Programem ochrony środowiska i stanowiącym jego element planem gospodarki odpadami dla Miasta Krakowa. Plan na lata 2005-2007 z uwzględnieniem zadań zrealizowanych w 2004 roku oraz perspektywę na lata 2008-2011*. Kraków 2005, Załącznik do uchwały Nr LXXVI/737/05, Rady Miasta Krakowa z dnia 13

munalnej. 14 z nich to parki historyczne, wśród których znajdują się najstarsze, takie jak: Planty, Park Jordana, Park Krakowski oraz Park Decjusza. W ostatnich 15 latach w Krakowie powstało zaledwie kilka parków publicznych, w tym Park Dębnicki nagrodzony w 2003 roku nagrodą im. Janusza Bogdanowskiego⁴. Krakowskie parki reprezentują różne style kompozycyjne i są zróżnicowane pod względem funkcjonalnym. Niektóre to dawne założenia pałacowo-parkowe (np. Park Jerzmanowskich, Park Łuczanowice, Park Wadów), kilka to parki leśne (Park Witkowicki, Park Płaszów), a 3 to tereny przy austriackich fortach Twierdzy Kraków (niewielki Park Kleparz, fort Batowice i fort Mistrzejowice). W większości z nich znajdują się alejki spacerowe i towarzysząca im niezbędna mała architektura, miejsca zabaw dla dzieci czy urządzenia sportowe. W kilku parkach odnawianych w ostatnich latach pojawiły się takie elementy jak skate parki i tor do trialu (np. Planty Mistrzejowickie).

W przypadku projektów dydaktycznych podejmowanych przez studentów, tematy opracowań co roku powinny być porównywalne tak, aby projekt spełniał określone wymagania dotyczące zakresu i sposobu opracowania, podyktowane realizacją programu studiów. Dlatego programy funkcjonalne obejmują zwykle podobny zakres: kompozycję wnętrza krajobrazowych służących wypoczynkowi dzieci i młodzieży, strefę seniora, miejsca sportu i czynnej rekreacji, jak np. siłownie na wolnym powietrzu, pola gier zespołowych, miejsca piknikowe, altany, fontanny, kompozycje roślinne oraz wytyczenie ścieżek spacerowych i rowerowych.

Ryc. 3. Projekt punktu obserwacji dzikich ptaków w parku przy ul. Szuwarowej, Źródło: projekt stud. Michała Gzeli, 5 sem. AK

Fig. 3. Birds' observation spot in park at Szuwarowa street, Source: design by Michał Gzela, 5th semester landscape architecture student

Każdy temat ma jednak swoją specyfikę. Kilukrotnie projektowane parki miały pełnić funkcje dydaktyczne i pojawiały się w nich np. tzw. klasy na wolnym powietrzu (Ogród Pijarów, Park Golikówka). W opracowaniach dotyczących parków nad zbiornikami wodnymi projektowano plaże, pomosty i pomosty pływające, a nawet sztuczne wyspy (Park

kwietnia 2005 r. dostępny poprzez: www.bip.krakow.pl/zalacznik.php?zal_id=1357, str. 195-196, uzupełnienie listy parków miejskich na podstawie: <http://www.ekocentrum.krakow.pl/s,dsp418,9,418,a,krakowskie-parki.htm>

⁴ Koncepcja parku powstała w Instytucie Architektury Krajobrazu Politechniki Krakowskiej w zespole pod kierownictwem prof. Krystyny Pawłowskiej (główny projektant), współautorkami projektu były: K. Dabrowska-Budziło, A. Zachariasz, K. Fabjanowska, park otwarto w 2002 roku

nad Stawem Płaszowskim, Park Szuwarowa). Na większych obszarach o na wpół naturalnym dzikim charakterze, urządzało ścieżki przyrodnicze i miejsca obserwacji ptaków (Park przy Zakrzówku, Park Szuwarowa – Ryc.3).

Szczególnym wyzwaniem był projekt poszerzenia Parku Dębnickiego o kolejną część, która wbrew pierwotnym planom etapowego tworzenia tego parku nie została zrealizowana⁵. W 2008 roku studenci projektowali w tej części park o charakterze sensorycznym korzystając z inspiracji ze strony uczniów z pobliskiej szkoły dla niewidomych, którzy na co dzień są bywalcami tego miejsca. Była to okazja stworzenia w projektach niepowtarzalnych instalacji dźwiękowych, ogrodów zapachowych i oryginalnych zabawek edukacyjnych dla dzieci. Był to przykład unikatowej w Krakowie funkcji w parku publicznym, bowiem jak dotąd z złożeń tego typu funkcjonuje jedynie „Ogród Doświadczeń im. Stanisława Lema”, którym zarządza Muzeum Inżynierii Miejskiej i do którego wstęp jest płatny.

Ryc. 4. Projekt altany w parku Golikówka. Źródło: projekt stud. Mateusz Kowal, 5 semestr AK

Fig. 4. A bower in Golikówka park. Source: design by Mateusz KOWal, 5th semester landscape architecture student

Ryc. 5. Ogród zabaw dla dzieci w parku przy Szuwarowej. Źródło: projekt stud. Michał Grzybowski, 5 semestr AK

Fig. 5. Children's playground in Szuwarowa park. Source: design by Michał Grzybowski, 5th semester landscape architecture student

Warto podkreślić, że istotne miejsce w programie użytkowym parków publicznych zajmują ogrody zabaw dla dzieci, określane tak celowo, by odróżnić je od typowych placów zabaw, które w rzeczywistości często przypominają zamknięte wybiegi z rozlicznymi „narzędziami tortur” dla dzieci. Duży nacisk kładziony jest nie tylko na bezpieczeństwo, normy i przepisy w tym zakresie, ale także na twórcze podejście. Studenci aktywnie poszukują inspiracji i korzystają z doświadczeń praktycznych realizatorów naturalnych miejsc zabaw dla dzieci (jak np. Günther Beltzig). W tym zakresie zespół prowadzących zachęca do konsultacji z zaprzyjaźnionym biurem projektów, czyli *pracownią k.* specjalizującą się

⁵ Projekt parku Dębnickiego obejmował 4 części. Zrealizowano 2 z nich. Realizacja kolejnych jest mocno utrudniona ze względu na nie uregulowanie przez miasto sytuacji własnościowej działek.

w projektowaniu dla dzieci, która ma w swoim dorobku realizacje np. wiklinowych ogrodów zabaw⁶.

WNIOSKI Z PRZEDPROJEKTOWYCH BADAN SPOŁECZNYCH

Semestr, w trakcie którego projektuje się park publiczny jest poprzedzony zajęciami z przedmiotu „komunikacja społeczna”, poświęconymi studiom przedprojektowym obejmującym analizę sytuacji zastanej. Wtedy właśnie studenci rozpoznają warunki siedliskowe, kontekst i uwarunkowania planistyczne wybranego obszaru, jego miejsce w systemie zieleni całego miasta, a także uczą się prowadzić badania społeczne. Jest to nauka komunikacji społecznej specjalnie dopasowana do potrzeb i zakresu działań architektury krajobrazu. Studenci poznają różne metody badawcze i zasady ich stosowania, aby w trakcie zajęć samodzielnie przeprowadzić badania na niewielką skalę. Jest to część przygotowania do współpracy ze specjalistami (socjologami, psychologami społecznymi i środowiskowymi) polegającej na umiejętnym formułowaniu celów badawczych, właściwym dopasowywaniu metod i zakresów badań do projektów realizowanych w życiu zawodowym. Jest to także zachęta, aby się kształcić w tym zakresie, bowiem niewielu jest profesjonalnych moderatorów posiadających szeroką orientację w temacie kształtowania przestrzeni i krajobrazu, przy jednoczesnych wysokich umiejętnościach w dziedzinie prowadzenia badań społecznych prowadzących do osiągnięcia konsensusu w sytuacjach konfliktowych, które często towarzyszą kształtowaniu przestrzeni⁷. Projekt parku poprzedzają zarówno badania ilościowe (sondaże uliczne i internetowe, ankiety, ankiety audytoryjne) jak i badania jakościowe (wywiady z lokalnymi liderami, wywiady zogniskowane, burze mózgów, rysowanie map mentalnych, warsztaty rysunkowe dla dzieci). Ze względu na skalę tematu badania ilościowe nie są reprezentatywne, ale pokazują jednak najważniejsze interesujące tendencje i dają impuls do prowadzenia badań jakościowych, które regularnie owocują dobrymi inspiracjami do pracy projektowej.

Badania sygnalizują przede wszystkim ogólny niski poziom zaangażowania w sprawy wspólne lokalnej społeczności, związane z konstruktywnym działaniem i decydowaniem o kształcie przestrzeni. W opozycji występuje często sytuacja społecznego zaangażowania w protest i syndrom NIMBY⁸, co obrazuje symptomatyczna wypowiedź jednego z uczestników badań w 2009: „*Gdyby Państwo pytali o spalarnię śmieci, której nie chcemy w pobliżu, to odzew byłby natychmiastowy. Park nie wzbudza takich emocji*”. Sytuacja zmienia się diametralnie jednak, gdy wzrasta bezpośrednia funkcjonalna zależność respondentów od istnienia w pobliżu dostępnego terenu zieleni i jego bezpiecznego parkowego zagospodarowania. Młodzi aktywni mieszkańcy nowych osiedli, często z małymi dziećmi, ludzie starsi i właściciele psów żywo i chętnie uczestniczą w badaniach – to pokazały badania poprzedzające projekt parku dla Ruczaju⁹ wykonywany w 2013 roku. Ponadto w ostatnich latach nabrały siły w dyskusji publicznej głosy stowarzyszeń domagających się troski o tereny zielone Krakowa. Przyczynił się do tego konflikt o zagospodarowanie okolic zalewu na Zakrzówku¹⁰ (lata 2010-2012), którego kulminacją były protesty

⁶ Dorobek pracowni k. można poznać poprzez: <http://www.pracowniak.pl/category/praktyka/>

⁷ K. Pawłowska (red), *Zanim wybuchnie konflikt. Idea i metody partycypacji społecznej w ochronie krajobrazu i kształtowaniu przestrzeni tom A Dlaczego? tom B Jak?*, Fundacja Partnerstwo dla Środowiska, Kraków 2010

⁸ Ang. *not in my backyard* - w wolnym tłumaczeniu: *wszędzie, byle nie na moim podwórku*.

⁹ Południowo-zachodnia część VIII dzielnicy Krakowa, w której zgodnie z precyzyjnym planem miejscowym powstają kolejne budynki w ramach III Kampusu Uniwersytetu Jagiellońskiego i Parku Technologicznego. Główna arteria komunikacyjna tej części miasta (ul. Grota-Roweckiego i Bobrzyńskiego) została przebudowana wraz z powstaniem linii tramwajowej (w latach 2010-2012) w dwupasmówkę otoczoną wysokimi ekranami akustycznymi. Po stronie przeciwnej do Kampusu znajduje się osiedle z wielkiej płyty z lat 1980-tych oraz nowe osiedla budowane sukcesywnie i intensywnie bez planów miejscowych, z niedostatkami zieleni publicznej i miejsc parkingowych.

¹⁰ W bezpośrednim sąsiedztwie wypełnionego wodą dawnego kamieniołomu wapienia na Zakrzówku znajduje się ostoja chronionego prawnie rzadkiego motyla (modraszka telejusa (*Maculinea teleius*), modraszka nausitousa (*Maculinea nausithous*), park Skalki Twardowskiego, murawy kserotermiczne oraz rozległe zdziczałe

pod Urzędem Miasta oraz akcje artystyczne (Modraszek Kolektyw, 2011). Od tego czasu uaktywniły się także ruchy miejskie kładące nacisk na jakość przestrzeni (postulaty stowarzyszenia Przestrzeń – Ludzie- Miasto w sprawie przebudowy ul Grota-Roweckiego i Mogińskiej) i związaną z ilością terenów zielonych jakością powietrza (społeczny ruch Krakowski Alarm Smogowy).

Osobnym zagadnieniem są oczekiwania respondentów dotyczące programów użytkowych przyszłych parków. Z jednej strony widać tutaj przywiązanie do klasycznych wzorców (jako przykład dobrego parku od lat we wszystkich ankietach bezapelacyjnie zwycięża Park Jordana), a z drugiej zębny wpływ tandetnych parków rozrywki (parki tematyczne pełne plastikowych dinozaurów). Pobudzeniu oczekiwań i pokazaniu twórczych możliwości aranżacji przestrzeni mają służyć wystawy projektów, które udało się już kilkakrotnie zorganizować.

Ryc. 6. Projekt ścieżki przyrodniczej nad stawem przy Szuwarowej. Źródło: projekt stud. Michał Grzybowski, 5 semestr AK

Fig. 6. Educational nature path at Szuwarowa park. Source: design by Michał Grzybowski, 5th semester landscape architecture student

Ryc. 7. Projekt pergoli wiodącej na pomost nad stawem przy Szuwarowej. Źródło: projekt stud. Wiktoria Wesółowska, 5 semestr AK

Fig. 7. Pergola leading to a pier at the pond at Szuwarowa park. Source: design by Wiktoria Wesółowska, 5th semester landscape architecture student

Projektowanie miejsc zabaw dla dzieci, poprzedzone jest specjalnymi warsztatami skierowanymi do najmłodszych, którzy w ten sposób zachęceni są do współdziałania w projektowaniu. Starsze dzieci chętnie rysują mapy mentalne, a młodsze w trakcie zabawy plasteliną i materiałami modelarskimi generują pomysły inspirujące studentów. W ten sposób dydaktyka na poziomie akademickim włącza się w szerszy, postulowany przez Europejską Konwencję Krajobrazową, trend powszechnej edukacji krajobrazowej.

Niedosyt pozostawia fakt, że studenckie projekty są przede wszystkim laboratorium dydaktycznym i niestety z wielu przyczyn mają nikłe szanse realizacji. Wielu uczestników badań społecznych, którzy się w nie angażują żałuje, że projekty nie znajdują kontynuacji oraz mieszkańcy nie są w ten sposób pytani o zdanie w innych sprawach, w których zapadają realne decyzje. Entuzjazm wyzwalają przede wszystkim warsztaty wspólnego

tereny zielone obecnie użytkowane spontanicznie przez Krakowian. Część terenów w okolicy wykupił zagraniczny developer planując budowę osiedla mieszkaniowego. Urząd Miasta w sporządzanych planach miejscowych miał zamiar dopuścić zabudowę części okolic, a na pozostałych poszerzyć z deklarowaną przez inwestora pomocą istniejące tereny rekreacyjne. Proporcje i zasięg planowanej zabudowy wzbudzają od 2010 roku protesty mieszkańców Krakowa i przyrodników. Najnowszy projekt planu miejscowego (wyłożony do publicznego wglądu od 11 marca 2014, http://www.bip.krakow.pl/?dok_id=60245) dla tej okolicy przewiduje ograniczone względem pierwotnych zamiarów inwestora dopuszczenie zabudowy mieszkaniowej, jednak wciąż w bezpośrednim sąsiedztwie ostoi rzadkich motyli. Ponadto nie obejmuje on swoim zasięgiem terenów, na których inwestor miał w ramach rekompensaty dla miasta uczestniczyć w realizacji publicznie dostępnych terenów zieleni urządzonej. Nie zawarto także do dziś w tej sprawie żadnego porozumienia zabezpieczającego interesy miasta.

projektowania na makietach i stoiskach tematycznych, które już kilkakrotnie z powodzeniem został przeprowadzone poza szkołami, czyli instytucjami niejako gwarantującymi uczestników (czyli dzieci młodzież). Warsztaty te odbywają się na początku semestru, w którym studenci projektują park, tak więc w trakcie tego spotkania mają okazję przetestować odbiór społeczny pierwszych wizji projektowych.

PODSUMOWANIE – ZWIĄZEK Z MIEJSKĄ POLITYKĄ PLANISTYCZNĄ I MOŻLIWOŚCI REALIZACJI

W rozważaniach dotyczących systemów zieleni miejskiej, podkreślających jej miastotwórczą rolę (por. A. Zachariasz¹¹) coraz większe znaczenie zyskuje ujęcie przyrodnicze i ekologiczne. Pisze o tym K. Jakubowski przytaczając pozytywnie inspirujący przykład renaturyzacji londyńskich Wetlands¹². Z cywilizacyjnego punktu widzenia, dostęp do przyrody ma kapitalne znaczenia dla rozwoju psychicznego człowieka – o tzw. „deficycie przyrody” i jego negatywnych skutkach pisze Richard Louv¹³. Ponadto badania naukowców brytyjskich prowadzone w ostatnich latach w Londynie wykazują znaczący i mierzalny wpływ drzew na redukcję zanieczyszczeń atmosferycznych¹⁴, co powinno być podpowiedzią do działania dla Krakowa borykającego się z wielokrotnie przekroczonymi normami pyłu PM10 w powietrzu¹⁵. Radykalne działania ograniczające ruch samochodowy i równocześnie silnie rozwijające system zieleni wprowadza Hamburg (Grünes Netz Hamburg¹⁶).

Kraków ma w potocznym mniemaniu opinię miasta zielonego – ściśle centrum otaczają odnowione Planty, w pobliżu znajdują się Błonia, Park Krakowski, Park Jordana i Bulwary Wiślane. Wskaźnik terenów zieleni publicznej w przeliczeniu na mieszkańca też nie jest alarmujący – wg danych GUS aktualnych na rok 2011 było to 19,6 m² na mieszkańca¹⁷, choć jest on daleki od przytaczanych w literaturze¹⁸ blisko 40m² w krajach anglosaskich. W skali Polski wskaźniki wyższe niż Kraków w tym zakresie ma 8 miast wojewódzkich. Najbardziej zielonym miastem jest Bydgoszcz z proporcją 37,4 m² zieleni na mieszkańca. Ze względu na zmienną klasyfikację terenów zieleni w opracowaniach GUS (łącznie lub rozłączne traktowanie różnych kategorii obszarów) trudno precyzyjnie prześledzić ewentualne zmiany tego wskaźnika w dłuższym przedziale czasowym. Pewne jest, że ożywiony ruch budowlany i powstawanie nowych osiedli na obrzeżach oraz dogęszczanie zabudowy bliżej centrum miasta uszczupla rezerwy terenów zielonych. Szczegółowa analiza strat w obszarach zielonych Krakowa trudna jest do wykonania na podstawie danych GUS. Trudność polega na tym, że pod zabudowę konsumowane są tereny klasyfikowane jako nieużytki i zarośla, które poza nielicznymi wyjątkami (np. status użytku ekologiczne-

¹¹ A. Zachariasz, *Zieleń jako współczesny...*, op.cit.

¹² K. Jakubowski, *Systemy terenów zieleni kanwą ekologicznego rozwoju miasta. Przyrodnicza jakość projektowania na przykładzie London Wetland Centre*, [w:] *Przestrzeń i Forma*, Zeszyt 19, str. 249-262

¹³ R. Louv, *Last Child in the Woods: Saving Our Children From Nature-Deficit Disorder*, Algonquin Books of Chapel Hill, 2005

¹⁴ M. Tallis, G. Taylor, D. Sinnett, P. Freer-Smith, *Estimating the Removal of Atmospheric Particulate Pollution by the Urban Tree Canopy of London, Under Current and Future Environments*, *Landscape and Urban Planning* 103 (2), 2011, str. 129-138,

¹⁵ Raport Europejskiej Agencji Środowiska (EEA) *Air quality in Europe* (EEA Report 9/2013), plasuje Kraków na 3 miejscu wśród europejskich miast o najgorszej jakości powietrza z liczbą 150 dni, w których zanieczyszczenia przekraczają dopuszczalne normy, http://www.eea.europa.eu/publications/air-quality-in-europe-2013/at_download/file

¹⁶ <http://www.hamburg.de/contentblob/3908066/data/erlaeuterungen-freiraumver-deutsch.pdf>

¹⁷ *Rocznik Statystyczny RP*, stan z 31 grudnia 2011, R.LXXII, Warszawa 2012, tabl. 9(209), str. 312, klasyfikacja ujęta w tym zestawieniu obejmuje: „Parki spacerowo-wypoczynkowe, czyli tereny zieleni o powierzchni co najmniej 2 ha, urządzone i konserwowane z przeznaczeniem na cele wypoczynkowe ludności, wyposażone w drogi, place, aleje spacerowe, ławki itp. Zieleńce, czyli obiekty o powierzchni poniżej 2 ha, w których funkcji dominuje wypoczynek. Tereny zieleni osiedlowej występujące przy zabudowie mieszkaniowej, pełniące funkcję wypoczynkową, izolacyjną”, definicja, str. 302.

¹⁸ A. Zachariasz, *Zieleń jako współczesny...*, op.cit., str. 90-91

go) nie są włączone w szkielet systemu zieleni miasta wyznaczony i chroniony dokumentami planistycznymi. Są to tereny, których ubytek zaczyna być dotkliwy, gdy w zrealizowanych osiedlach jedyną otwartą przestrzenią stają się skrawki zieleńców i miejsca parkingowe.

Z takich przyczyn, każdy obszar zieleni – w tym także nieużytki powszechnie użytkowane rekreacyjnie - powinny być szczególnie cenne, a projekty studenckie mogłyby się stać przyczynkiem do odświeżenia dyskusji na temat inwestycji w zakresie zieleni publicznej Krakowa jako troski o zrównoważony rozwój miasta. Od wejścia w życie w 2003 roku *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Krakowa*¹⁹ osnową systemu zieleni miasta ma być system parków rzecznych powiązanych z siecią hydrograficzną Krakowa. Ideę tą podtrzymuje sporządzane w ostatnich latach nowe studium, dodając możliwość uzupełnienia tego systemu o pierścień terenów otwartych związanych z proponowanymi 9 fortecznymi parkami kulturowymi²⁰. Co istotne, zarówno *Program Ochrony Środowiska dla miasta Krakowa na lata 2012-2015*²¹ jak i projekt nowego studium proponują wprowadzanie narzędzia służącego realizacji planów i monitoringowi stanu zieleni w mieście w postaci *Kompleksowego programu rozwoju zieleni miejskiej dla Krakowa*. Pozostaje mieć nadzieję, że zapisy dokumentów znajdą kontynuację w skutecznych działaniach. Optymizmem napawają prace podjęte przy tworzeniu dwóch nowych parków miejskich: jesienią 2013 powstała koncepcja parku "Ogrody Łobzów"²², a w kwietniu ruszają konsultacje do powstającego projektu parku na Woli Duchackiej.

Parki projektowane przez studentów w części wpisują się w koncepcję parków rzecznych (np. poszerzenie Parku Dębnickiego, Golikówka, Zakrzówek) oraz mają związek z Listą Rankingową miejskich inwestycji w zakresie zieleni²³ (na pierwszym jej miejscu znajduje się teren przy ul. Szuwarowej na Ruczaju o szerszym obszarze niż fragment opracowany przez studentów). Projekty studenckie cieszą się żywym zainteresowaniem ze strony rad dzielnic będących najbliżej potrzeb mieszkańców, mimo, że dotąd w zakresie wpływu na tworzenie parków publicznych ich możliwości (zwłaszcza ze względu na finanse) były ograniczone²⁴. Nadzieją na poszerzenie partycypacji i realnego wpływu mieszkańców na tworzenie i urządzanie terenów zieleni jest samorządowa nowość, czyli budżet obywatelski. W wyniku pilotażowego projektu w 2013 roku²⁵ po raz pierwszy uruchomiono w Krakowie możliwość nominowania przez mieszkańców w obrębie poszczególnych dzielnic zadań, które powinny być ich zdaniem wykonane w pierwszej kolejności (w ramach kwoty przyznanej każdej dzielnicy). W sytuacji rosnącej świadomości potrzeb związanych z terenami zieleni jest to zdecydowanie szansa, by kolejne parki publiczne powstawały na wniosek mieszkańców Krakowa i aby „drzemiący” potencjał rozległych i zróżnicowanych terenów zielonych został wykorzystany.

¹⁹ Dokument i Uchwała Nr XII/87/03 z dnia 16 kwietnia 2003 r. zmieniona uchwałą Nr XCIII/1256/10 z dnia 3 marca 2010 r. znajduje się na: http://www.bip.krakow.pl/?dok_id=27732

²⁰ Synteza nowego studium, str. 9-10, dokument dostępny poprzez: http://www.bip.krakow.pl/?dok_id=60097

²¹ *Program Ochrony Środowiska dla miasta Krakowa na lata 2012-2015 z uwzględnieniem zadań zrealizowanych w 2011 roku oraz perspektywę na lata 2016-2019* (Załącznik nr 1 do uchwały Nr LXI/863/12 Rady Miasta Krakowa z dnia 21 listopada 2012 r., http://www.bip.krakow.pl/?dok_id=53605)

²² Zespół projektowy z Politechniki Krakowskiej pod kierunkiem dr hab. Agaty Zachariasz

²³ Lista obejmująca 28 pozycji pochodzi z 2006 roku, po uzupełnieniu w 2009 roku łączna powierzchnia planowanych parków wynosi 803,6 ha, co stanowi prawie dwukrotność powierzchni istniejących obecnie 43 parków, dokument dostępny poprzez: <http://www.bip.krakow.pl/plik.php?zid=66893&wer=0&new=t&mode=shw>

²⁴ Rola dzielnic Krakowa w przypadku złożonej i długotrwałej tzw. Procedury budowy parku miejskiego zakładanego ze środków publicznych, była niewielka – decyzje w tym zakresie podejmowała głównie Rada Miasta Krakowa. Szczegółowy opis procedury przytacza A. Zachariasz, *Zieleń jako współczesny...*, op.cit. str. 130-132.

²⁵ Projekt pod nazwą „Dzielnice się liczą” zainicjowało Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Kapitału Społecznego „Pracownia Obywatelska” i przeprowadziło w 2013 roku pilotażowo w 3 dzielnicach Krakowa, więcej informacji: <http://budzet.krakow.pl/>

PARK LANDSCAPE OF KRAKOW – LATENT POTENTIAL

INTRODUCTION

For over 10 years landscape architecture students in Kraków in frames of integrated design lab work on the public park design project during their fifth semester studies. As preparation they carry out pre-design social research while learning the basics of social communication. Because the social research involves real stakeholders, the design each year should refer to a different location in Krakow or its neighbourhood. A great number of park concepts has been generated since landscape architecture as a new course of study was introduced at Cracow University of Technology with the programme concerning social research and participation in favour of landscape design²⁶. Altogether parks were designed in 14 locations, 9 of which were in Kraków (see table 1). The article describes their location and their functional programme as well as some most important conclusions from social research with the reference to strategic documents concerning the system of greenery in Kraków and international tendencies in this field. Particularly important is the *The Study of Local Preconditions and Directions of Spatial Development (Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Krakowa)* from 2003 and a new document which is now (March 2014) undergoing the process of broader consultation.

STUDENTS' PARK DESIGNS FOR KRAKOW

Area choice

The teaching team chooses the topic each year in spring so the students carry out the social research before they begin design process in October. The research involves stakeholder analysis and various desk and on-site studies. The topic is chosen when there is a need for public green and the area offers the opportunity for a sensible landscape creation. The plot should have also a clear ownership situation (it should preferably be municipal). Most of already designed parks have a distinctly local character and were located in densely built residential areas (almost half of them built after 1990) within 10-20 minutes' walk from the dwellings. In 5 cases parks were designed on wastelands, which spontaneously were used for recreational purposes. Redesign and park extension were suggested in one cases each, just like gardens adjacent to a secondary school or students' dormitories as well a public use building (the law courts).

Range and form of the design study

Designed areas' surface varied from 1,5 ha to 14 ha. Each individual project comprises a series of compulsory drawings. The park composition is shown on the plan (scale 1:500 or 1:1000 depending on the size of the area) and aerial view (shown by isometric or perspective projection) and at least one cut through the designed area. The overall concept is complemented by a set of technical drawings showing most interesting park elements such as park pavilions or bridges and a part of specific planting composition for the particular habitat (scale appropriate to the object: 1:200, 1:100, 1:50). An important subject to be designed are elements of small architecture, such as fences or benches, lamps, playground elements and others (scale 1:20 or 1:10). Apart from the technical sheets there is a number of perspective drawings to be done either by hand or by computer visualization. The completed design is presented in form of 4 poster B1 (100x70 cm) sheets and a short essay with the description of the idea.

²⁶ More about this teaching programme says K. Pawłowska in: K. Pawłowska, A. Staniewska, *Partycypacja społeczna dla architektów*, [w:] *Planowanie przestrzenne - szanse i zagrożenia społeczno-środowiskowe*. Eds. S. Kozłowski, P. Legutko-Kobus, Lublin 2007, pp.167-180

Functional programme

Public parks are areas of public green, which are design to fulfill specific recreational needs with the reference to basic safety requirements²⁷. At present in Krakow there are 43 municipal public parks which in total cover the area of 390 ha²⁸. They are managed by the Board for Public Utilities (*Zarząd Gospodarki Komunalnej*). 14 of the Kraków's parks are renowned historic ensembles, such as the *Planty* green belt or the Jordana Park or Krakowski Park or Park Decjusza. Over the last 15 years there were only a few new parks established among them the Dębnicki park awarded in 2003 with the Janusz Bogdanowski prize for its high landscape beauty²⁹. Public parks in Kraków represent different garden styles and a wide functional range. Some of them are former palace/manor house gardens (Park Jerzmanowskich, Park Łucznanowice, Park Wadów). A few are typical forest parks (Park Witkowicki or Park Płaszów) and 3 of established on former Austro-Hungarian forts (a small Park Kleparz, fort Batowice and fort Mistrzejowice) of the Krakow Fortress ring. Most of the parks are equipped with the necessary small architecture and sport and playground facilities, as well as the marked out walking paths. Few places gained in the last years skate parks or extreme biking track (like *Planty Mistrzejowickie*).

To compare the teaching results students' projects have to cover a certain functional programme. It usually leads to the design of the following elements: a composition of recreational landscape interiors for the children with all necessary pathways, tranquil areas for the elderly, facilities such as open air gym or sports fields, picnic areas, bowers and pavilions, fountains and plant compositions.

Naturally each of the locations has its own unique specific features to be highlighted by the design. In some cases it was educational character (open air classrooms in the school garden) while in other it was link with water. Parks next to the lakes and ponds offered a chance to design beaches, (floating) jetties, gangways or even floating islands (Park at Płaszowski Lake, Park next to ponds at Szuwarowa street). Semi natural areas were subject to wildlife observation posts and nature paths (Park in the foreground of Zakrzówek quarry, Park next to ponds at Szuwarowa street). Particularly challenging was in 2008 the design of the extension of the Dębnicki park³⁰ for the public sensory garden. The inspiration was derived from the workshop with the nearby school for the blind children. This idea was so unique since there is only one park of this character (the Stanisław Lem *Garden of Experiences*, an open-air education exhibition) in Krakow which charges admission fee.

An essential topic is children's playground design which encourages students to create unique natural playgrounds. As inspiration are treated projects of Günther Beltzig or a young landscape design office called *pracownia k.*, who specialize in willow playgrounds³¹.

²⁷ A broad definition and typology of public parks is presented by A. Zachariasz, in: *Zieleń jako współczesny czynnik miastotwórczy ze szczególnym uwzględnieniem roli parków publicznych*. Kraków 2006

²⁸ Data from the municipal *Environment protection programme* from the year 2005 (*Program ochrony środowiska i stanowiącym jego element planem gospodarki odpadami dla Miasta Krakowa, Kraków 2005*), to be accessed by: www.bip.krakow.pl/zalacznik.php?zal_id=1357, pp. 195-196, for full park list see: <http://www.ekocentrum.krakow.pl/s,dsp418,9,418,a,krakowskie-parki.htm>

²⁹ The design concept was developed by a team under the leadership of professor Krystyna Pawłowska at the Institute of Landscape Architecture at Cracow University of Technology.

³⁰ The initial design covered 4 parts, of which only 2 were realised. The problems preventing the whole project from the completion are land ownership issues.

³¹ The owner of the office is a landscape architect Anna Komorowska who graduated from Cracow University of Technology in 2005, their projects and experiences are show on the website: <http://www.pracowniak.pl/category/praktyka>

CONCLUSIONS FROM PRE-DESIGN SOCIAL RESEARCH

Pre-design research and studies focus on the situation analysis and cover a wide range of topics such as the habitat, overall system of green areas in the city, planning preconditions and a thorough stakeholder analysis. Students learn the methodology of gathering important data before the design process begins to enhance their professional competences in the situation of common conflicts of interests which often accompany planning procedures³². Both quantitative (different kinds of surveys and polls) and qualitative (interviews, focus groups, brainstorming sessions, workshops for children) methods are introduced. Although it is difficult to call the results statistically representative, they are often good inspiration for the design and some interesting general conclusions may be drawn.

Firstly, there is a general low level of the involvement in the common matters of the local communities and neighbourhoods which include the decisions about the space arrangement. This however does not apply to the situation of the social protest: the NIMBY (*not in my backyard*) syndrome is still quite strong. In 2009 students inviting to participative workshop heard a statement summarizing the low response to their efforts: *Was it the unwanted municipal waste incineration plant, you would have crowds here. A park isn't such an explosive topic*. The situation changes dramatically when direct dependence on the accessible public green grows. Young active citizens of new settlements, often families with small children, the elderly and the owner of the dogs eagerly participate in the research, what last year proved the case of the park at Szuwarowa street, in the part of Krakow called Ruczaj³³.

The starting point for the involvement in action in favour of city green areas was the conflict about the redevelopment of the areas surrounding the Zakrzówek quarry (year 2010-2012)³⁴ which finally had its culmination in protests at the City Hall and artistic events (Modraszek Collective, 2011). Since then grows the activity of the urban movements with an emphasis on the quality of space (postulates on rebuilding Grota-Roweckiego Street and Mogilska as *tree-lined streets* by association Space-People-City (*Przestrzeń – Ludzie – Miasto*)) and related to the amount of green which has an impact on air quality (social movement called Krakowski Smog Alert (*Krakowski Alarm Smogowy*)).

The expectations of the respondents regarding the utilities of future parks are another issue. One can see here a clear preference for classical patterns on the one hand (for years in all the polls wins decisively Jordan Park as an example of a good public park), while on the other pernicious influence tacky amusement parks (such as theme parks full of plastic dinosaurs). Here the project exhibitions and activities during participative design workshop serve activation of expectations of the general public and show the creative possibilities of space arrangement.

Designing playgrounds is preceded by special workshops targeted to children, who in this way are encouraged to take part in the design of their space. Older children enjoy drawing mental maps and younger playing with play dough and other creative materials and

³² K. Pawłowska (Ed.), *Zanim wybuchnie konflikt. Idea i metody partycypacji społecznej w ochronie krajobrazu i kształtowaniu przestrzeni tom A Dlaczego?*, Fundacja Partnerstwo dla Środowiska, Kraków 2010

³³ South-eastern part of the VIII district of Kraków, which grows recently due to the location of the new carefully planned Campus of the Jagiellonian University. The main street (Grota-Roweckiego - Bobrzyńskiego) was rebuilt (2 lanes + new tram Line + acoustic barriers) and dramatically cuts the district. Several new housing areas opposite the Campus were built with no local spatial plans and acutely lack public green.

³⁴ On the meadows next to the quarry live rare species of butterflies under environmental protection (*Maculinea teleius* and *Maculinea nausithous*). A nearby park Skalki Twardowskiego, meadows and wastelands are neglected but commonly used by Krakovians. Part of the area was bought by a foreign investor who planned to build a housing estate. The City Council was preparing local land use plans allowing this type of use and on the nearby grounds plan creation of a public park with the help of the investor in return for the building permission. The area covered with housing and its range aroused protests. The newest project of the local plan (currently under public consultation) restricts area for housing, however does not secure the creation of the promised park, see: http://www.bip.krakow.pl/?dok_id=60245)

generate ideas inspiring students. In this way, teaching at university level finds its place in the broader trend of universal landscape education postulated by the European Landscape Convention.

Students' projects, which are primarily didactic laboratory, regrettably leave the public partly unsatisfied, since there is a number of reasons why they have little chance of successful completion in reality. Many participants engaged in social research regret that the projects are not continuing and that public participation is not a commonly used practice in to support other decisions. The huge enthusiasm trigger primarily workshops on participatory design with mockups and thematic stands, which were several times already successfully conducted outside the schools (or any kind of institutions guaranteeing participants, like children and youth). These workshops are held at the beginning of the semester in which the students design the park, so at this meeting there is an opportunity to test the public perception of the first vision of the project.

SUMMARY - RELATIONSHIP WITH URBAN POLICY PLANNING AND FEASIBILITY

In considerations of systems of urban green areas as a modern town creating factor (see A. Zachariasz) natural and ecological approach is gaining increasing importance. Among others K. Jakubowski writes about positively inspiring example of London Wetlands restoration³⁵. From the point of view of civilization, access to nature is of paramount importance for the development of human mental capacities: the so-called "Nature deficit" and its negative consequences is described by Richard Louv³⁶. Moreover, research carried out by British scientists conducted in recent years in London proves that the trees have a significant and measurable impact on the reduction of atmospheric particulate pollution³⁷, which should inspire the authorities of Kraków to eager action to combat repeatedly exceeded standards of PM10 in the air³⁸. Radical measures to reduce car traffic and at the same time to develop a comprehensive system of greenery introduces Hamburg (Grünes Netz Hamburg³⁹).

In popular opinion Krakow is regarded as a green city - the very center is surrounded by renewed Planty, nearby are Błonia, Park Krakowski, Jordan Park and Vistula Boulevards. Indicator of public green areas per inhabitant is not alarming as well - according to Central Statistics Office (GUS) in 2011 it was 19.6 m² per capita⁴⁰, although it is far from quoted in the literature⁴¹ almost 40m² in the US and UK. In Poland higher ratios of the amount of green per capita than Krakow have 8 provincial cities . The most green city is Bydgoszcz with the proportion of 37.4 m². Unfortunately, due to the variable classification of green areas in the studies of CSO (combined or separable treatment of different categories of areas) it is difficult to precisely trace the possible changes in the index over longer time periods. It is certain, however, that intense construction movement and the creation of new settlements on the outskirts of Kraków and filling empty plots in areas closer to the center, inevitably contributes to shrinkage of green reserves. Detailed analy-

³⁵ K. Jakubowski, *Systemy terenów zieleni kanwą ekologicznego rozwoju miasta. Przyrodnicza jakość projektowania na przykładzie London Wetland Centre*, [in:] *Przestrzeń i Forma*, vol.19, str. 249-262

³⁶ R. Louv, *Last Child in the Woods: Saving Our Children From Nature-Deficit Disorder*, Algonquin Books of Chapel Hill, 2005

³⁷ M. Tallis, G. Taylor, D. Sinnett, P. Freer-Smith, *Estimating the Removal of Atmospheric Particulate Pollution by the Urban Tree Canopy of London, Under Current and Future Environments*, *Landscape and Urban Planning* 103 (2), 2011, pp. 129-138,

³⁸ Report by the European Environmental Agency (EEA) *Air quality in Europe*, (EEA Report 9/2013), places Kraków on the 3rd place among the European cities with the poorest air quality with 150 days a year when the pollution indicators exceed the standards, http://www.eea.europa.eu/publications/air-quality-in-europe-2013/at_download/file

³⁹ <http://www.hamburg.de/contentblob/3908066/data/erlaeuterungen-freiraumver-deutsch.pdf>

⁴⁰ Data from the Polish Annual Statistic Report (Rocznik Statystyczny RP), valid for 31 December 2011, R.LXXII, Warszawa 2012, table. 9(209), pp. 312,

⁴¹ A. Zachariasz, *Zieleń jako współczesny...*, op.cit., pp. 90-91

sis of the losses in the green areas of the city is difficult to perform on the basis of CSO data. The difficulty lies in the fact that for building purposes are consumed areas classified as wastelands and thickets, which apart from a few exceptions (like the special ecological status) are somewhat beside the delimitation of skeletal system of greenery of the city to be protected. These are areas, which loss becomes acute when in the completed housing estates the only open space become scraps of lawns and parking spaces.

For these reasons, each area of greenery - including wasteland commonly used recreationally - should be particularly valuable. In such circumstances, students' projects could become a refreshing contribution to the discussion on investment in public green in Kraków as a concern for the sustainable development of the city. Since the entry into force of the 2003 *The Study of Local Preconditions and Directions of Spatial Development*⁴² the base for system of the city greenery should be a system of river parks linked to a hydrographic network of Krakow. This idea is sustained in a new study made in recent years and adds the possibility to supplement this system with a ring of open spaces associated with the proposed 9 fortress cultural parks⁴³. Furthermore, both the *Environmental Program for the city of Krakow for 2012-2015* and the project of a new study suggest the introduction of a new tool for the implementation and monitoring of the state of greenery in the city called the *Comprehensive Programme for the Development of Urban Green in Krakow*. Good news is that the city intends to create two new urban parks. In autumn 2013 the concept of the park "Gardens Łobzów " was commissioned and in April 2014 begin project consultations for the park in Wola Duchacka.

Parks designed by students in part fit well in the concept of river parks (especially extension of Dębnicki Park, Golikówka, Zakrzówek) and match the ranking list of urban investment in green⁴⁴ (in the first place of the list there is a - slightly wider than designed by students- area at Szuwarowa at Ruczaj). Students' projects enjoy a lively interest from the part of the district councils, who are closest to the residents' needs, even though in terms of impact on the creation of public parks their capabilities (especially due to finances) were limited so far⁴⁵. A hope for broader participation and real influence of the residents on creation of public greenery is a civic budget⁴⁶, a novelty in Polish local governance. For the first time in 2013 an opportunity to nominate priority projects for the districts was launched in Krakow as a result of the pilot project. The inhabitants in open calls nominated firstly the projects and later voted for their financing within the given budget sum of the district.

In the context of this opportunity, an increasing awareness of the needs for green areas is definitely the chance for further public parks to be created at the request of residents of Krakow to use the dormant potential of the vast range of green areas within the city.

BIBLIOGRAFIA

- [1] Beltzig G., *Księga placów zabaw*, Typoscript, Wrocław 2001.
- [2] Böhm A., *Planowanie przestrzenne dla architektów krajobrazu: o czynniku kompozycji : podręcznik dla studentów wyższych szkół technicznych*, Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, Kraków 2007.

⁴² Document from 2003 r. accessible at: http://www.bip.krakow.pl/?dok_id=27732

⁴³ Summary of the new study, pp. 9-10, accessible at: http://www.bip.krakow.pl/?dok_id=60097

⁴⁴ The list from 2006 covers 28 potential public parks, which cover in total 803,6 ha – twice as much as the existing parks: <http://www.bip.krakow.pl/plik.php?zid=66893&wer=0&new=t&mode=shw>

⁴⁵ In the procedure of creation of public parks Kraków's districts play minor parts. Most of the decisions were made by the City Council. Detailed description of the procedure presents A. Zachariasz in: *Zieleń jako współczesny...*, op.cit. pp. 130- 132.

⁴⁶ A pilot project called „the Districts Count!” („Dzielnice się liczą”) was in 2013 initiated by an association called the *Civic Laboratory* (full name: Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Kapitału Społecznego „Pracownia Obywatelska”), website: <http://budzet.krakow.pl>

- [3] Jakubowski K., Systemy terenów zieleni kanwą ekologicznego rozwoju miasta. Przyrodnicza jakość projektowania na przykładzie London Wetland Centre, *Przestrzeń i Forma*, Zeszyt 19, Szczecin 2012, str. 249-262
- [4] Komorowska A., Dziecko w mieście, *Zieleń Miejska*, Numer 12/2012 (68), <http://www.eczytelnia.abrys.pl/index.php?mod=tekst&id=15549>
- [5] Louv R., *Last Child in the Woods: Saving Our Children From Nature-Deficit Disorder*, Algonquin Books of Chapel Hill, 2005
- [6] Pawłowska K., Staniewska A., Partycypacja społeczna dla architektów, w: *Planowanie przestrzenne - szanse i zagrożenia społeczno-środowiskowe*. Red. Kozłowski S., Legutko-Kobus P., wydawnictwo KUL, Lublin 2007, str.167-180
- [7] Pawłowska K. (red), *Zanim wybuchnie konflikt. Idea i metody partycypacji społecznej w ochronie krajobrazu i kształtowaniu przestrzeni*. Tom A: *Dlaczego?* Tom B: *Jak?*, Fundacja Partnerstwo dla Środowiska, Kraków 2010
- [8] Tallis M., Taylor G., Sinnett D., Freer-Smith P., Estimating the Removal of Atmospheric Particulate Pollution by the Urban Tree Canopy of London, Under Current and Future Environments, *Landscape and Urban Planning* 103 (2),2011, str. 129-138,
- [9] Zachariasz A., *Zieleń jako współczesny czynnik miastotwórczy ze szczególnym uwzględnieniem roli parków publicznych*, Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, Kraków 2006
- [10] Program ochrony środowiska i stanowiący jego element plan gospodarki odpadami dla Miasta Krakowa. Plan na lata 2005-2007 z uwzględnieniem zadań zrealizowanych w 2004 roku oraz perspektywa na lata 2008-2011. Kraków 2005, Załącznik do uchwały Nr LXXV/737/05, Rady Miasta Krakowa z dnia 13 kwietnia 2005 r. www.bip.krakow.pl/zalacznik.php?zal_id=1357 , str 195-196 , uzupełniona lista parków miejskich na podstawie: <http://www.ekocentrum.krakow.pl/s,dsp418,9,418,a,krakowskie-parki.htm>
- [11] Raport Europejskiej Agencji Środowiska (EEA) *Air quality in Europe*(EEA Report 9/2013), http://www.eea.europa.eu/publications/air-quality-in-europe-2013/at_download/file
- [12] Rocznik Statystyczny RP, stan z 31 grudnia 2011, R.LXXII, Warszawa 2012, tabl. 9(209), str. 312.
- [13] Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Krakowa (Uchwała Nr XII/87/03 z dnia 16 kwietnia 2003 r. zmieniona uchwałą Nr XCIII/1256/10 z dnia 3 marca 2010 r.), dostęp przez: http://www.bip.krakow.pl/?dok_id=27732

Wszystkie linki dostępne na dzień 31 marca 2014,

All links active on 31st March 2014

O AUTORCE

Dr inż. architekt, absolwentka Wydziału Architektury Politechniki Krakowskiej i Podyplomowego studium konserwacji zabytków architektury i urbanistyki IHAiKZ PK. Laureatka Nagrody Stowarzyszenia Konserwatorów Zabytków za projekt dyplomowy „Współczesny park miejski na terenach pofortyfikacyjnych”, od 2004 roku pracuje w Instytucie Architektury Krajobrazu, obecnie na stanowisku adiunkta. Współprowadzi zajęcia dydaktyczne z przedmiotu Projektowanie zintegrowane, Komunikacja społeczna i Percepcja krajobrazu. Jej główne zainteresowania naukowe koncentrują się wokół problematyki tzw. trudnego dziedzictwa i jego społecznej percepcji oraz partycypacji społecznej w planowaniu przestrzeni i jakości krajobrazu.

AUTHOR'S NOTE

PhD. architect, graduated from Cracow University of Technology Faculty of Architecture. Completed also postgraduate study on conservation of monuments of architecture and urbanism. Awarded by the Association of Monument Conservators for her diploma project "Contemporary urban park on post fortification areas". Since 2004, researcher and lecturer of the Institute of Landscape Architecture. She is co-teaching classes on the subject of integrated design and social communication and conducts lectures on landscape perception. Her main research interests revolve around the issue of the so-called difficult heritage and its social perception as well as social participation in the spatial planning and the landscape quality.